

De dristiges psykologi

TIDLIGERE I TIDSSKRIFTET

JULIE DIDRIKSEN

Tidsskriftet

Hva er det som gjør at noen mennesker er villig til å risikere liv og helse for moro skyld? En artikkel fra nr. 34-35-36/1986 forsøkte å gi noen svar. Forfatteren definerer dristig «som villig til å ta en betydelig fysisk risiko, som i verste fall kan medføre død». Under følger et utdrag (Tidsskr Nor Lægeforen 1986; 106: 2955-6).

De dristige menns og kvinners psykologi

AV GUNNAR BREIVIK

Bildet er tatt i 1984 i forbindelse med forberedelsene til Mount Everest-ekspedisjonen i 1985. Fra venstre: Odd Eliassen, Kjell Torgeir Stokke, Hans Christian Doseth, Chris Bonington, Arne Næss jr., Christian Larsson, Finn Dæhli, Bjørn Myrer Lund og Stein P. Aasheim. Hans Christian Doseth og Finn Dæhli døde i en klatreulykke senere i 1984, og deltok derfor ikke i bestigningen av Mount Everest i 1985. Foto: Henrik Laurvik / NTB Scanpix.

I 1985 var nordmenn for første gang på toppen av Mount Everest. Hvorfor overhodet beskjeftige seg med klatring? Hva slags mennesker er det som klatrer, hvordan er de konstruert? Hva er spesifikt for risikotakerne, trenger de overhodet en spesiell forklaring av motiver og personlighet?

(...) Jeg har gjennomført en studie av teori og empiri innen feltet risikotaking i sport. Dette er etterfulgt av en del empiriske studier av norske utøvere der også personlighetstrekk er studert. Følgende grupper er testet bl.a. med Cattells personlighetstest: 40 toppklatrere, 32 topp elvepadlere, 20 topp fallskjermhoppere, 43 idrettsstudenter, 28 vanlige menige

rekrutter i forsvaret. Alle disse grupper består av menn. I tillegg har vi noe materiale om kvinner, men dette er foreløpig spinkelt. De endelige resultater av den norske undersøkelsen foreligger ikke ennå, men så langt synes resultatene fra internasjonale undersøkelser å bli bekreftet på en god del punkter. Topputøvere i risikosport er:

(...) en person som, foruten de helt sentrale og nødvendige fysiske og motoriske ferdigheter og forutsetninger, er intelligent og ressurssterk. Han er konkurranseorientert og aggressiv innen sitt felt. Han liker å ta avgjørelser selv, stoler på seg selv og er vant til å stole på seg selv. Om nødvendig, omgår han etablerte regler og forestillinger. Han har evnen til å gå nye veier og improvisere i nye situasjoner. Han er lite stresset, men rolig og avslappet. Han har evnen til kjølig kritisk overveielse og føler seg ikke presset til å tenke på bestemte måter. Han er ukonvensjonell, liberal, åpen. Han er ikke plaget av skyldfølelse og kan godt tåle et nederlag uten å måtte bortforklare det for seg selv eller andre. Han er ikke overdrevent mistenksom, men åpen, tillitsfull og aksepterende i sitt møte med tilværelsen og med medmennesker. Han er initiativrik, kan sette i gang tiltak, gjennomføre dem. (...)

Han har evnen til kjølig kritisk overveielse og føler seg ikke presset til å tenke på bestemte måter

Ut fra disse rolleobservasjonene kunne man gå videre og spørre om det finnes en bestemt biologisk fundert personlighetstype, med en egenartet rollebeskrivelse. Vil denne personlighetstypen søke til f.eks. risikosport, business eller forbryteryrker der deres spesielle behov og egenskaper kan omsettes til handling? (...)

Zuckermans Sensation Seeking Scale (SSS) prøver å fange opp ulike menneskers behov for aktiv søking etter sansemessig stimulering. Skalaen omfatter fire faktorer [Thrill and Adventure Seeking, Experience Seeking, Disinhibition, Boredom Susceptibility]. (...)

Topputøvere i risikosport oppfatter ikke seg selv som svært dristige

Når det gjelder risikosport hevder Zuckerman ut fra sin forskning: «Sensation Seekers also engage in activities or sports that are risky, such as parachuting, scuba diving, and fire fighting. This lack of fearfulness makes high sensation seekers more adventuresome in certain types of phobic situations that elicit fearful, avoidant behaviour in low-sensation seekers.» «Much of the data is consistent with a risk model of sensation seeking. High-sensation seekers appraise many kinds of situations as less risky than lows, and in response to situations of equal appraised risks, highs expect that they will experience less anxiety and more sensation seeking state» (7). (...)

Topputøvere i risikosport oppfatter ikke seg selv som svært dristige. De har et avslappet forhold til risikotaking og ligger gjennomsnittlig på et nivå omkring eller noe over middels når det gjelder vilje til risiko. (...)

Det vil være galt å nekte folk å utsette seg for risiko

Det ligger mye latent risikoaktivitet i befolkningen. Dette viser seg på en rekke områder, og det viser fremfor alt at mennesket ikke er en organisme som primært og alltid søker homeostase, equilibrium. I varierende grad søker vi dis-equilibrium. Vi søker stress, spenning, risiko osv. Fenomenet har mange navn. Det moderne velferdssamfunn med ensidig vekt på trygghet er derfor ikke optimalt for slike mennesker. (...) Å overlate all samfunnsplanlegging og tilrettelegging for risikovegrere er derfor feilslått politikk.

Det vil være galt å nekte folk å utsette seg for risiko. Samfunnet trenger de kvaliteter risikotakerne besitter og som utvikles gjennom deres aktivitet. Et samfunn uten risikotakere, også fysiske risikotakere, er et fattigere og kjedeligere samfunn. Men selvfølgelig oppstår der problemer. Samfunnsmessig er det kanskje ikke de ressurssterke risikotakerne som er problemet. De er få og dyktige. Problemet er dem som prøver å etterligne dem. (...) Om vi tilrettelegger for risikotakerne, tilrettelegger vi ikke da samtidig for en rekke gale mennesker (i minst to betydninger av ordet)? (...)

Publisert: 14. oktober 2019. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.19.0243
© Tidsskrift for Den norske legeforening 2020. Lastet ned fra tidsskriftet.no